

Наташа ЂУРОВИЋ*

ЛИКОВНА УМЈЕТНОСТ – ТЕМЕЉ КУЛТУРНОГ ИДЕНТИТЕТА ЦРНЕ ГОРЕ, ПЕРСПЕКТИВЕ И КОЧНИЦЕ РАЗВОЈА У КОНТЕКСТУ ВИСОКОГ ОБРАЗОВАЊА

Желим, прије свега, да поздравим иницијативу Одјељења умјетности ЦАНУ, за организовање једног оваквог округлог стола, са третирањем проблематике ликовне умјетности, која по свом значају и реалним постигнућима представља темељ културног идентитета Црне Горе, а која је, нажалост, као специфична област друштвеног дјеловања, бременита проблемима и системски потпуно несређена.

О осталим бројним специфичним проблемима ове комплексне области биће ријечи у појединачним излагањима учесника округлог стола, а ја бих се превасходно, овом приликом, осврнула на тему високог образовања у области ликовних умјетности.

Као што је познато, у жижи интересовања посљедњих година је реформа свеукупног европског високообразовног система, позната под термином *Болоњски процес*, а у који се Црна Гора званично укључила крајем 2003. године потписивањем *Болоњске декларације*. То је била политичка одлука Црне Горе којом је потврдила опредјељење за европски пут развоја.

Универзитет Црне Горе, као једина институција тог ранга у Црној Гори, био је носилац реформе у Црној Гори. Припреме за реформу отпочеле су и прије потписивања Декларације, те је за кратко вријеме припремљена неопходна законска регулатива и систематизовање курикулума у складу са ЕСТS бодовањем. Прва генерација студената уписана је по новом систему већ 2004. године те је по ефикасности примјене новог система Црна Гора у то вријеме предњачила у региону. Оно што је било заиста парадоксално у контексту државног значаја овог пројекта је чињеница да Универ-

* Наташа Ђуровић, декан Факултета ликовних умјетности, Цетиње

зитет Црне Горе није имао додатних средстава за спровођење реформе, чак, штавише, Буџет је био умањен у односу на ниво претходних година.

Факултет ликовних умјетности врло је опрезно ушао у реформу, препознајући примјенљивост новог система, посебно за природне и техничке науке, али не и за умјетност, и имајући информације о врло хетерогеном европском простору високошколског умјетничког образовања, гдје један број угледних умјетничких академија није прихватао или је споро имплементирао промјене, због изражених специфичности.

Међутим, вријеме показује да је одлука о примјени реформе била исправна, јер данас је 45 земаља у болоњском процесу. Највећи број европских умјетничких академија и факултета, који су чланице универзитета, као и самосталне институције, прихватили су реформе у складу са усвојеним начелима. Свјedoци смо да су то урадиле, неко вријеме послије нас, и остале умјетничке академије из окружења.

Факултет ликовних умјетности, у првој фази спровођења реформе, направио је структурне промјене, дефинисао образовне циклусе, структуру и садржај студијских програма, утврдио ECTS бодовање, иновирао наставне планове и програме, осим дотадашњих обавезних, увео и категорију изборних и специјалистичких предмета, увео нове предмете, модернизујући наставни процес у складу са захтјевима новог времена и савремене умјетничке праксе.

Сада Факултету предстоји фаза озбиљне самоевалуације, прочишћавањем и тражењем најадекватнијих рјешења, кроз искуство рада једне генерације, у сврху успостављања система квалитета по европским стандардима.

Што се тиче методологије рада, основни принципи болоњског процеса већ су одраније усвојени и провјерени начини рада на академијама у свакодневној комуникацији са студентима у малим групама или у индивидуалном, менторском раду. Такође, ефикасност студирања није никада била изражени проблем на академијама, јер се подразумијева квалитетна селекција на пријемном испиту за упис на Факултет, када се изабере врло ограничен број најдаровитијих.

У случају умјетничких факултета, највећу перспективу и предност болоњског процеса видим у отварању и форсирању широких могућности *мобилности студијенајта и професора*. У ту сврху требало би формирати ефикасне службе на државном (Министарство просвјете и науке) и универзитетском нивоу, које би се бавиле овом дјелатношћу. Факултет је у посљедњих неколико година улагао максималне напоре на оживљавању и успостављању веза и комуникација у оквиру међународне сарадње, сматрајући то једним од најважнијих приоритета за стратешки развој Факул-

тета. Склопљени су споразуми о сарадњи са више угледних институција из Италије, Француске, Аустрије и региона, који су резултирали размјенама и обостраним боравцима студената и професора, као и заједничким пројектима радионица и изложби. У наредном периоду, формирањем стручних служби, требало би овај домен унаприједити конкретном валоризацијом кроз припадајуће ECTS бодовање (екстерна евалуација признаје мобилност само изражену у овом облику), као и сигурнијим методама финансирања кроз европске фондове подршке.

Битан проблем у квалитетнијој организацији рада представља недовољан и неадекватан *систем финансирања умјетничких факултета*, који би на адекватан начин препознао њихову дуалну природу, едукативно-културну. Финансирање се заснива готово искључиво на ограниченим универзитетским буџетским средствима која не могу подмирити све потребе за солидним количинама потрошних материјала и специфичних алата, као ни стручне екскурзије које су непревазиђен метод очигледне наставе, а да не помињемо неке озбиљније умјетничке пројекте. Због малог броја студената, а великих захтјева у организацији наставе, ови факултети се убрајају у скупље. У свијету њихово финансирање се постиже изузетно високим школаринама, које се повратно могу надокнадити кроз врло добро регулисани систем стипендија. Такође, постоје донатори и мецене који улажу у умјетност, помажући образовне институције. За узврат порески систем препознаје та улагања. Код нас нема још увијек таквих механизма, па суочени са недостатком средстава, Факултет покреће мање тржишне пројекте за допуну финансијских средстава, што често није довољно. Добро би било да се на нивоу Министарства просвјете осмисле функционални механизми који ће подржавати умјетничке пројекте, као озбиљне истраживачке пројекте, јер до сада је то било само предвиђено за научно-истраживачке пројекте.

С обзиром на то да у држави не постоје механизми адекватне финансијске подршке талентима, Факултет се одлучио да комплетне основне и специјалистичке студије буду за студенте бесплатне, тј. буџетске, што је за студенте драгоцјена помоћ, али, на другој страни увећава тешкоће финансијског пословања институције. Такође, магистарске студије које су самофинансирајуће, немају економску цијену, већ врло скромну висину школарине.

Оно што видим као главни лимитирајући фактор развоја Факултета ликовних умјетности на Цетињу, као основне високошколске институције у области ликовног образовања у Црној Гори, је хронични *проблем недосијајуће радној просјора*. То је проблем који траје више од десет година и директно се везује за неиспуњавање преузете обавезе од стране над-

лежних државних органа. Тај проблем је у дубокој вези са комплексношћу питања Цетиња као девастиране, запуштене и осиромашене историјске и културне пријестонице Црне Горе. Истовремено, он је и огледало стања у ликовној умјетности Црне Горе данас. Наиме, док Факултет ликовних умјетности, кроз бројне успјехе и награде студената и магистраната (прошле године три међународне студентске награде, до сада, у овој години једна прва интернационална награда), као и изузетно богату и квалитетну излагачку активност и међународна учешћа на престижним умјетничким смотрама младих црногорских умјетника школованих на Факултету, сваким даном потврђује свој стечени рејтинг озбиљне и престижне институције која се по квалитету и резултатима може мјерити са институцијама много дуже традиције, дотле, на другој страни, државна и локална администрација нечињењем игноришу највећи егзистенцијални проблем Факултета, недостатак радног простора, што имплицира катастрофалне услове за рад у великом дијелу наставе. Овај упечатљиви примјер очигледно показује непостојање јасне стратегије, нити прецизирања приоритета развоја, јер улога и значај ликовне умјетности у добро осмишљеној културној стратегији требало би да буде подударна са реалним постигнућима у овој области, јер је, током друге половине прошлог вијека, у ширим оквирима, ликовна умјетност представљала највреднији црногорски културни производ, а у данашњим условима представља изузетно живо и витално ткиво савременог црногорског културног простора.

Уз најважнији проблем недостатка радног простора, желим да нагласим и системски неријешено *понижање радних простора – ашељеа* професора и сарадника (што је општи проблем умјетника у Црној Гори), што им битно угрожава ниво и квалитет креативног и умјетничког професионализма.

Надам се да ће излагања и дискусије у оквиру округлог стола допринијети лоцирању најважнијих проблема у области ликовних умјетности и да ће иницирати њихово трајно квалитетно рјешавање.